

Voimakas voimakkaasti voimistumassa

Nykysuomen muotisanafloora näkyy viime vuosina rikastuneen uudella, rehevästi versovalla tulokkaalla, jota tuskin monikaan kielipuutarhuri sen ulkonaisen vaatimattomuuden vuoksi on tullut tiedostaneeksi. Päinvastoin kuin useimmilla suosikkisanoilla — ajatelkaamme vaikka sellaisia kuin *sektori*, *suuruusluokka*, *huomioida*, *sanella*, *puitteissa* — sillä on näet vanhastaan sangen laaja merkitys ja suuri esiintymisfrekvenssi, joten siltä puuttuu normaalikäytön vähäisyyden suoma erikoisuuden ja »hienouden» leima. Tarkoitän adjektiivia *voimakas*, joka nykyaikaisessa pääkirjoitus- ja talouskatsaustekstissä on lähes yhtä yleinen laatusana kuin arkienglannissa *nice* tai koululaisuudessa *kiva*.

Perusteltakoon väitettä muutamalla sitaatilla:

»Kuluvan vuoden tammikuussa oli siis lisäys suunnilleen yhtä *v o i m a k a s* mainituissa kolmessa luottomuodossa, edellisen vuoden tammikuussa se sitävastoin oli vekseliluoton osalta huomattavasti molempia muita luottomuotoja *v o i m a k k a a m p i*. Osuuskassojen kohdalta oli luotonannon lisäys kuluvan vuoden tammikuussa myös tuntuvasti *v o i m a k k a a m p i* kuin tammikuussa 1958, eli 464 milj. mk. Kasvu johtui pääasiallisesti shekkiluottojen suhteelli-

sen *v o i m a k k a a s t a* kasvusta.» US 8. 3. 1959.

»Niin ilahduttavaa kuin talletusten *v o i m a k a s* lisäys yleensä kaikissa rahoitoksissa jo sinänsä onkin, erityisellä mielihyvällä on pantava merkille säästökassojen käytön *v o i m a k a s* lisääntyminen. Talletusten ja nostojen lukumäärä näiden kassojen talletustileillä on nimittäin edellisestä vuodesta *v o i m a k k a a s t i* lisääntynyt ja liikevaihto samassa määrässä kasvanut.» Yhteishyvä 6/1959.

»*V o i m a k a s t a* kasvua [väliotsikko] — Autokantamme on viimeisten 10 vuoden aikana 4-kertaistunut. *V o i m a k k a i n* lisääntyminen on havaittavissa henkilöautojen kohdalla, joiden lukumäärä on tänä aikana lähes 7-kertaistunut. Moottoriliikenteemme *v o i m a k a s* kehitys maassamme on lisännyt sen merkitystä myös valtion taloudessa.» US 7. 5. 1960.

Omasta Maasta (3 s. 396 —) löytää vajaan palstan matkalta seuraavat neljä esiintymää: »Selluloosateollisuutemme on käynyt 1950-luvun puolella läpi olemassaolonsa voimakkaimman laajennusprosessin.» — »Kuten numeroista käy selville, on lisääntyminen ollut voimakkaampaa sulfaattiselluloosateollisuuden puolella — —.» — — — — vaikkakin

selluloosateollisuus on voimakkaasti lisääntynyt, vasta nykyään on sulfii-tselluloosan tuotannossa päästy sodan edelliselle tasolle.» — »Selluloosateollisuuden viimeaikaisesta voimakkaasta kasvusta on johtunut myös teollisuuden paperipuun tarpeen suuri lisääntyminen.»

Vaikka pitäisimmekin *voimakas*-adjektiivin merkityksen kannalta täysin mahdollisena käyttää sitä sellaisissa yhteyksissä kuin edellä, ovat lainatut kohdat joka tapauksessa malliesimerkkejä tautofonisen sananvalinnan puisevuudesta. Ei olisi tarvittu paljoakaan mielikuvitusta moisen monotonisuuden välttämiseksi: tarjolla olisivat olleet esimerkiksi sanat *suuri*, *runsas*, *huomattava*, *merkittävä* ja *tuntuva*.

Paitsi *voimakas*-sanana käyttötajuudessa on myös monissa sen käyttöyhteyksissä aihetta huomauttamiseen. Sängen yleisiä ovat seuraavanlaiset tapaukset: »Kuluneen maaliskuun aikana jatkui edelleen voimakkaana — — indeksiehtoisten talletusten supistuminen. — — luopuminen indeksitilien käytöstä on siis suhteellisesti voimakkaampaa A-tileillä.» | »Maassamme vallinnut heikko taloudellinen aktiviteetti ja yleisön alentunut ostokyky ovat aiheuttaneet tuonnin erityisen voimakkaan supistumisen. — — tuontihintojen lasku on keskimääräisesti ollut vieläkin voimakkaampaa kuin vientihintojemme.» | »Kahvin hintojen voimakas aleneminen» | »vientihinnat ovat alentuneet tuontihintoja voimakkaammin» | »Tuontiväkirehujen osuus näet on meillä voimakkaasti lisääntynyt, mutta Ruotsissa vielä voimakkaammin vähentynyt.» | »[aivojen toiminnan muutos] ilmenee voimakkaana henkisen tason laskuna.»

Luontevaa on tietenkin puhua esimerkiksi voimakkaasta kasvusta, lisääntymisestä, kehityksestä tms. ilmiöstä, jossa todella jonkinlainen voima tuntuu aktiivisesti vaikuttavan, mutta ei ole mielestäni paikallaan puhua voimakkaasta supistumisesta, vähenemisestä, rappeutu-

misesta tms. tapahtumasta, jolle paremmin on ominaista voiman puute. Käy hyvin päinsä sanoa ruohon kasvavan väkevässä maassa voimakkaasti, mutta kukaan sanoisi sen niitettynä voimakkaasti kuihtuvan! Vastaavasti sopii puhua esimerkiksi tuotannon tai talletusten voimakkaasta kasvusta, mutta ei kernaasti niiden voimakkaasta vähenemisestä. On tietenkin ymmärrettävää, että possessiivinen adjektiivijohdos *voimakas*, joka usein on korvattavissa sellaisilla sanoilla kuin *suuri*, *runsas*, *huomattava* jne., saattaa etymologiansa mukaisen merkityksen väljähdettyä puikahtaa näiden paikalle, mutta edellä kuvatun lainen sananvalinta tuskin tyydyttää kehittyneen tyylikorvan vaatimuksia.

Paitsi nopeasti edistyviä kehitysilmioita luonnehdittaessa näkyy *voimakas*-adjektiivi kelpaavan ilmauksiaan puntarointomattomalle kynänkäyttäjälle myös mm. suuresta määrästä puhuttaessa. Niinpä olen useita kertoja huomannut sanomalehdissä kerrottavan voimakkaista investoinneista, esim.: »A. Ahlström Oy:llä voimakkaat investoinnit» (otsikko). Kenties kohta jollakin on voimakkaita rah summia lompakossaan! Eräässä arvokkaassa tietoteoksessa sanotaan: »— — joukko toiminimiä, joita niiden myöhäisemmän voimakkaan panoksen takia ei voida jättää mainitsematta.» Tässäkin luontuisi paremmin adjektiivi *suuri* (tai *huomattava* tms). *Panos*-sanana käyttö tällaisessa merkityksessä juontuu näet epäilemättä liike- ja rahapelianastosta: se merkitsee alkuun 'sijoitussummaa'. Puhetta voimakkaasta panoksesta johtaa sen sijaan ajatuksen lähinnä räjäytystöihin, mikä ei liene kirjoittajan tarkoituksena. Suora ja sileä ei kelpaa sille kynämiehelle, joka kirjoittaa: »— — [kapinohenkeä] ilmenee [Algeriassa] aivan yhtä voimakkaassa määrässä myös maaseudulla»; kelpaisi sanoa: suuressa määrin, tai kerrassaan lyhyesti: paljon.

Myös epäverbia *voimakkaasti* käytetään väliin epäluontevasti ilmauksien *paljon*, *runsaasti* tai *suuresti* verosta, esim.: »inves-

tointinäköalat ovat kuitenkin voimakkaasti [par.: paljon] parantuneet.» | »[hiihtokilpailu]-reitin varret olivatkin voimakkaasti [par.: runsaasti] kansoitetut.» | »Elintasomme jatkuva nousu on näin ollen ollut voimakkaasti [par.: suuresti] riippuvainen ulkomaisen tuontikysynnän kasvusta.» — Eräs lehtiutinen kertoo: »Metsästyskauden alkaessa odotetaan poikueiden olevan runsaita ja voimakkaasti lentokykyisiä»; sujuvammin sanottaisiin vaikkapa: hyvin lentokykyisiä.

Usein näkyy nykyaikainen *voimakas* tarkoittavan jotensakin samaa kuin *selvä* tai *jyrkkä*: »Ensimmäisinä rauhanvuosina ilmeni oppilasmäärissä voimakas laskukausi» | »— [ketunnahan hinta on] voimakkaassa noususuunnassa» | »Voimakas noususuuntaus vallalla muoviteollisuudessamme» (sanomalehtiotsikko) | »selvät oireet ennustivat voimakasta käännekohtaa kirjallisessa kehityksessä» | »Alopuuksen ehdotuksessa kuvastui voimakkaana tengströmiläisen ja alopaeuslaisen käsityskannan ero.» | »Pekingistä palannut länsieurooppalainen kommunisti on kertonut voimakkaista vastakohtaisuuksista venäläisten ja kiinalaisten välillä.» Toisinaan sitä vastaisivat taas sellaiset adjektiivit kuin *ankara*, *tiukka* jne.: »Tullien alentuessa on odotettavissa melko voimakastakin kilpailun kiristymistä.» | »lainojen suuruutta [ei] ole ollut pakko yhtä voimakkaasti rajoittaa kuin useana aikaisempana vuonna» |

»Kumituotteiden markkinatilannetta sävytti voimakas pidättyväisyys niin kuluttajien kuin kauppiaidenkin keskuudessa». Joskus sopisi *voimakkaan* asemesta paremmin *paha* tai *ankara*: »Paperipuun hinnat meillä ovat tähän saakka pysyneet likimain viime vuoden tasolla, voimakkaampien laskuilmäiden jäätyä pakoittaisiksi.» | »Mainittujen yhdistysten välille oli — — syntynyt raha-asioista voimakkaita erimielisyyksiä» | »Sodanjälkeiselle kehitykselle ovat olleet ominaisia voimakkaat tulonjakoriidat».

Näyttää siltä, että jotkut kirjoittajat sijoittavat adjektiivin *voimakas* lähes jokaiseen paikkaan, johon se sopii, ja liisäksi lukuihin sellaisiin kohtiin, joihin paljon nasevammin kävisi jokin muu, yleensä sangen helposti keksittävä sana. Kenties kyseessä on osittain jonkin vieraan esikuvan jäljittely, joskaan en ole eräitä suursanakirjoja selaillessani huomannut, että 'voimakasta' merkitsevien sanojen merkityksen samantapainen haa-listuminen olisi juuri saanut palstatilaa. Joka tapauksessa *voimakas*-adjektiivinkin suosio selvästi osoittaa monien kielenkäyttäjien taipumusta viljellä ulkonaisesti tehokkaita, mutta tiheään toistumisen vuoksi itse asiassa latteita ja sitä paitsi perin usein epätasomallisia ilmauksia. Tuntuu olevan tämänkin muotisanan kohdalla aihetta muistuttaa kirjoittajille ja kirjoittajien opastajille, että ensimmäisenä mieleen juolahtava sana ei suinkaan aina ole osuvin.

PAAVO PULKKINEN